

При визначенні правового статусу МАК слід пам'ятати, що МАК як третейський суд не входить до судової системи України, рішення (ухвали) МАК не постановляються іменем України [6, ст. 125; 7, ст. 3].

Разом з тим рішення МАК є різновидом «класичного третейського суду», тобто рішення МАК є обов'язковими до виконання для сторін. Рішення МАК набирає чинності з дати його винесення. Рішення МАК виконується сторонами добровільно, у строк, встановлений у рішенні. Якщо рішенням не встановлено строк його виконання, воно підлягає негайному виконанню.

Третейські суди не входять до судової системи України (ст. 3 Закону України «Про судоустрій України») і не є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами, крім сторін третейського розгляду.

Література

1. Юридична енциклопедія: У 6 т. Т. 3 / Гол. ред. Ю.С. Шемшученко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Укр. енциклопедія, 1998. – 741 с.
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України № 4002-ХІІ від 24.02.1994 року // ВВРУ. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
3. Положення про Морську арбітражну комісію при Торгово-промисловій палаті України: Додаток до Закону України № 4002-ХІІ від 24.02.1994 року // ВВРУ. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
4. Регламент Морської арбітражної комісії: Рішення Президії Торгово-промислової палати України від 17.04.2007 р., протокол № 18(1) // www.rada.gov.ua.
5. Брехова Н.А. Современные международно-правовые средства разрешения морских споров // Морское право. – 2004. – № 1.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // ВВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Про судоустрій України: Закон України № 2531-ІІІ від 21.06.2001 року // ВВРУ. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.
8. Братківський К., Іванченко О. Правовий статус третейських судів // Юрид. газ. – 2005. – № 7(43).

УДК 342.925(477)

К.О. Гарагата

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В КОДЕКСІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Із запровадженням адміністративної юстиції в Україні постала проблема правильного встановлення підсудності адміністративних судів. Це викликає необхідність чіткого визначення та узгодження юридичних термінів, які використовуються в Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС), зокрема «публічно-правові відносини», «публічно-правовий спір», «суб'єкт владних повноважень» тощо.

КАС розкриває підсудність справ адміністративним судам через поняття «публічно-правовий спір», яке є занадто широким за змістом, що зумовлює неоднозначне його розуміння. Більш того, термін «публічно-правовий спір»

використовується в КАС разом із таким терміном, як «спори з приводу публічно-правових відносин» (ст. 48), однак жодних ознак таких правовідносин та їх специфіки в Кодексі не наводиться [1, с. 7].

Отже, спробуємо розкрити зміст публічно-правового спору, дослідивши те правове середовище, в якому він виникає – публічно-правові відносини. При з'ясуванні сутності цього явища слід виходити з концепції поділу права на публічне і приватне. Протягом історії було запропоновано значну кількість критеріїв такого поділу, зокрема теорія інтересу, теорія субординації (влади-підпорядкування) тощо, проте жодна з них так і не дозволяє провести чітку межу між публічним і приватним правом. З цього приводу окремі науковці зазначають, що між публічним і приватним правом ніколи не було і в принципі не може бути раз і назавжди встановленої межі [2, с. 53].

Разом з тим не можна погодитися з тими вченими, які повністю відкидають поділ права на публічне і приватне як критерій визначення юрисдикції адміністративних судів, зазначаючи при цьому, що «такий принцип уже не відповідає об'єктивним критеріям розвитку сучасного законодавства та не узгоджується з усталеними традиціями законотворчості й застосування правових норм» [3, с. 16]. Найпевніше, автор цитованих рядків керується старою радянською правосвідомістю, де відкидалася можливість такого поділу, оскільки в радянській державі, як відомо, не визнавалося нічого приватного.

Водночас фундаментальний поділ права на публічне і приватне існує в усіх правових системах, які входять до романо-германської правової сім'ї, оскільки «загальний інтерес і приватні інтереси не можуть бути зважені на одних вагах» [4, с. 60]. Характерними ознаками публічного права є: регулювання відносин за обов'язкової участі представника держави; орієнтація на задоволення публічних (суспільних) інтересів; забезпечення однобічного волевиявлення суб'єктів правовідносин; домінування ієрархічних відносин та субординації правових актів; імперативний метод регулювання та можливість легального застосування примусу; судовий або адміністративний спосіб захисту з ініціативи представника держави; широка сфера дії [5, с. 13] тощо.

Отже, визначаючи природу правовідносин, насамперед необхідно враховувати те, що публічними є правовідносини, врегульовані нормами публічного права (зокрема, конституційного, адміністративного, фінансового). При цьому слід наголосити, що в питанні розмежування правовідносин на публічні та приватні не можна обмежитись якимось одним критерієм. Їх доцільно використовувати в сукупності. У цьому контексті заслуговує на увагу позиція, згідно з якою для визначення природи правовідносин необхідно враховувати комплекс критеріїв, наведених нижче:

1) різниця суб'єктів відносин: обов'язковим учасником публічно-правових відносин має бути особа, яка вступає в них заради здійснення владних повноважень, їй наданих;

2) різниця правового становища учасників відносин: публічно-правові відносини характеризуються підпорядкуванням одних суб'єктів іншому суб'єктові, що наділений владними повноваженнями;

3) різниця в методі регулювання правовідносин: у публічно-правових відносинах, як правило, їх учасники можуть діяти лише у випадках і у спосіб, що визначені законом (метод імперативності);

4) різниця інтересів, які домінують у правовідносинах. Основу публічно-правових відносин становлять публічні інтереси, що відображають потреби «цілого» (держави, суспільства, територіальної громади тощо) [6, с. 5-6].

Названі критерії у своїй сукупності дозволяють визначити в кожному конкретному випадку, чи є ті або інші відносини публічно-правовими чи приватно-правовими.

У цілому, підтримуючи вищенаведену точку зору, все ж варто зауважити, що правове становище суб'єктів публічно-правових відносин не завжди характеризується підпорядкуванням одного суб'єкта іншому. Наприклад, відносини між районною радою та районною державною адміністрацією з приводу реалізації їхньої компетенції, у тому числі делегованих повноважень, поза сумнівом, є публічно-правовими, однак ці органи не перебувають у відносинах влади-підпорядкування між собою. Те саме стосується й публічно-сервісних відносин (тобто відносин з приводу надання адміністративних послуг), які передбачають «не односторонній вплив уповноваженого суб'єкта на підпорядкований об'єкт, а їх двосторонню взаємодію» [7, с. 13].

Отже, зовсім не всі публічно-правові відносини будуються за схемою «влада-підпорядкування». До цього слід додати, що останнім часом в адміністративному праві – фундаментальній галузі публічного права спостерігається стійка тенденція до розширення кола правовідносин неуправлінського типу.

Таким чином, публічно-правовими є відносини, врегульовані нормами публічного права за допомогою імперативного методу, що виникають за участі представника влади, який вступає в них заради здійснення владних повноважень, зорієнтовані на задоволення публічних (суспільних) інтересів та мають переважно субординаційний характер.

Відповідно до наданого в п. 1 ст. 3 КАС визначення поняття справи адміністративної юрисдикції (публічно-правового спору), необхідною ознакою такого спору є участь у ньому суб'єкта владних повноважень. Згідно з п. 7 ст. 3 КАС суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень. При цьому слід звернути увагу на те, що на противагу визначенню справи адміністративної юрисдикції, що наводиться в п. 1 вказаної статті, у даному визначенні до кола обов'язкових учасників публічно-правових спорів замість «органу виконавчої влади» віднесено саме «орган державної влади» та його посадова чи службова особа [1, с. 9]. Водночас необхідно звернути увагу на те, що у визначенні справи адміністративної юрисдикції поряд з органом виконавчої влади чи місцевого самоврядування згадується також «інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції». Вказане формулювання, на наш погляд, дозволяє дійти висновку, що стороною в адміністративній справі в розумінні п. 1 ст. 3 КАС може бути не лише орган

виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, а й будь-який інший орган державної влади, що здійснює владні управлінські функції.

Як уже зазначалося, обов'язковою ознакою суб'єкта владних повноважень є здійснення ним владних управлінських функцій. Варто зазначити, що в законодавстві України відсутнє визначення такої категорії, як «владні управлінські функції». З цього приводу Верховний Суд України (далі – ВСУ) видав Інформаційний лист, у якому надаються відповідні роз'яснення. Так, ВСУ вказує на те, що необхідною та єдиною ознакою суб'єкта владних повноважень є здійснення цим суб'єктом владних управлінських функцій, при цьому ці функції повинні здійснюватись суб'єктом саме у тих правовідносинах, у яких виник спір. У разі, якщо такий суб'єкт у спірних правовідносинах не здійснює вказані владні управлінські функції щодо іншого суб'єкта, який є учасником спору, такий спір не має встановлених нормами КАС України ознак справи адміністративної юрисдикції [9].

Разом з тим рядом статей КАС його дія поширюється на справи, предмет яких жодним чином не пов'язаний з виконанням власне «управлінських функцій». Загалом слід визнати, що введення до КАС такої ознаки суб'єкта владних повноважень, як «здійснення ним владних управлінських функцій» значно звужує предмет юрисдикції адміністративних судів.

У той самий час, беручи до уваги відсутність легальних визначень як поняття «владні управлінські функції», так і самого поняття «управління», існує й інший погляд на цю проблему. Деякі науковці, виходячи з концепції широкого розуміння терміна «управління», вважають, що «владні управлінські функції» – це будь-які владні функції в рамках діяльності держави чи місцевого самоврядування, що безпосередньо не належать до законодавчих повноважень чи повноважень здійснення правосуддя [10, с. 7]. Наведена позиція також заслуговує на увагу, проте, на нашу думку, КАС не повинен містити термінів, які передбачають неоднозначне тлумачення. Таким чином, вважаємо, законодавець мав би надати легальне тлумачення терміну «владні управлінські функції» та навести перелік суб'єктів, які підпадають під визначення п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС.

Підсумовуючи, слід дійти висновку, що ряд положень КАС потребує уточнення з метою запобігання їх неоднозначному розумінню та неоднаковому застосуванню на практиці. При цьому необхідно більш чітко розкрити ознаки публічно-правового спору, конкретизувати коло питань, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, та усунути суперечності між окремими нормами Кодексу.

Література

1. Авер'янов В., Лук'янець Д., Педько Ю. Кодекс адміністративного судочинства України: необхідність і шляхи усунення концептуально-понятійних вад // Право України. – 2006. – № 3. – С. 7-12.
2. Марченко М.Н. Правовые системы современного мира: Учеб. пособие. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2001. – 400 с.

3. Москаленко В. Кто на свете всех административнее? // Юрид. практика. – 2005. – № 41 (407). – С. 16.
4. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / Пер. с франц. В.А. Туманова. – М.: Междунар. отношения, 1996. – 400 с.
5. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2005. – 43 с.
6. Банчук О.А. Загальна характеристика основних теорій розмежування публічного та приватного права // Молодь у юридичній науці. Четверті осінні юридичні читання: Зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих вчених, м. Хмельницький, 21-22 жовтня 2005 р.: У 3 ч. Ч. 1. Загально-теоретичні та історичні юридичні науки. Конституційне право. – Хмельницький: Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2005. – С. 4-6.
7. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11-17.
8. Чечот Д.М. Административная юстиция (теоретические проблемы). – Л.: Изд-во ЛГУ, 1973. – 136 с.
9. Інформаційний лист Верховного Суду України від 26.12.2005 № 3.2.
10. Коліушко І., Куйбіда Р. Адміністративні суди: для захисту прав людини чи інтересів держави? // Право України. – 2007. – № 3. – С. 3-8.

УДК 347.19+347.15/17

І.М. Зінченко

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРАТОРА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ

Розбудова України як правової демократичної держави вимагає радикальної зміни пріоритетів у відносинах між владою і приватними особами. Держава не управляє суспільством, а надає йому послуги, а відтак головне завдання сучасної держави полягає саме в наданні приватним особам якісних послуг. Адміністративні послуги – результат здійснення владних повноважень уповноваженим суб'єктом, що відповідно до закону забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів за їхньою заявою [1]. Це видача дозволів, сертифікатів, посвідчень, проведення державної реєстрації тощо.

Передумовою реалізації права на підприємницьку діяльність є її державна реєстрація. Взагалі, термін «державна реєстрація» (пізньолат. *registratio* – внесення до списку переліку) позначає «письмовий запис або фіксація іншим чином фактів, явищ, відомостей чи певних матеріальних об'єктів з метою їх державного обліку та контролю, засвідчення дійсності й надання їм законного (легітимного) статусу» [2, с. 102]. Отже, з огляду на це, правове регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності має насущну актуальність, особливо у зв'язку з оновленням законодавства в цій сфері.

З прийняттям Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» введено нову систему державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та запроваджено новий інститут держав-